

Correctievoorschrift HAVO

2024

tijdvak 1

aardrijkskunde

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 3.21, 3.24 en 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 3.21 t/m 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020 van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommitteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommitteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goed gerekend worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommitteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examinerator en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*

Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*

Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Wereld

Opgave 1 – De productieketen van sheaboter

1 maximumscore 1

de tropische en de semi-aride (en aride) zone

Opmerking

Het scorepunt alleen toekennen als beide landschapszones juist zijn.

2 maximumscore 2

- Uit de reden vanuit de demografische dimensie moet blijken dat de wereldbevolking groeit / dat er steeds meer mensen in de wereld zijn. 1
- Juiste redenen vanuit de economische dimensie zijn: 1
 - De welvaart stijgt.
 - De afzetmarkt wordt groter.

3 maximumscore 2

- Uit het antwoord moet blijken dat de grondstof van sheaboter wordt gewonnen in de periferie en dat de verwerking / consumptie (vooral) in het centrum of in de semi-periferie plaatsvindt. 1
- Juiste maatregelen zijn: 1
 - De export van onbewerkte kariténoten verbieden / bemoeilijken.
 - De verwerking van kariténoten (in Afrikaanse landen) stimuleren.

Opmerking

De eerste deelscore alleen toekennen als het antwoord ingaat op zowel de periferie als het centrum / semi-periferie.

4 maximumscore 2

Een juiste redenering is:

- Karitébomen staan ver uit elkaar / dragen pas na lange tijd noten, 1
- zodat schaalvergroting in de productie van kariténoten lastig is / moeilijk aan de toenemende vraag naar sheaboter voldaan kan worden. 1

Opmerking

Een omgekeerde redenering die ingaat op de makkelijk te realiseren schaalvergroting in de productie van palmolie dient goedgekeurd te worden.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 2 – De blokkade van het Suezkanaal

5 maximumscore 2

Uit de redenering moet blijken dat

- de economie van Groot-Brittannië in die periode / in de koloniale periode sterk afhankelijk was van de industrie, 1
- zodat de aanvoer van grondstoffen vanuit de koloniën / de afzet van Britse industrieproducten in de koloniën (rondom de Indische Oceaan) van groot belang was. 1

6 maximumscore 2

- Uit het antwoord moet blijken dat door de aanleg van het Suezkanaal de scheepvaartroute tussen Azië en Europa korter is geworden (dan de scheepvaartroute om Afrika heen). 1
- Uit het antwoord moet blijken dat containers eenvoudiger / sneller overgeladen kunnen worden van het ene op het andere transportmiddel (dan losse goederen). 1

7 maximumscore 3

- Juiste doorgangen zijn: 2
 - Straat Malakka
 - Bab al Mandab / Golf van Aden / Rode Zee
 - Straat van Gibraltar
 - Het Kanaal

Opmerking

Per juiste doorgang 1 scorepunt toekennen.

- Panamakanaal 1

8 maximumscore 2

Een juiste redenering is:

- Door de blokkade van het Suezkanaal is gebleken dat internationale handelsroutes kwetsbaar zijn / dat de levering van producten in Europa in gevaar kan komen, 1
- zodat westerse bedrijven hun (eerder geoutsourcete) productie weer in Europa gaan vestigen / besluiten hun productie niet te outsourcen. 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Aarde

Opgave 3 – De fysische geografie van Midden-Amerika

9 maximumscore 2

Havana	c
Kralendijk	d
Managua	a
Mexico-Stad	b

indien vier juiste antwoorden	2
indien drie of twee juiste antwoorden	1
indien minder dan twee juiste antwoorden	0

10 maximumscore 2

Uit de uitleg moet blijken dat

- de (vochtige) noordoostpassaat / wind uit het noordoosten in het noorden van de Dominicaanse Republiek wordt opgestuwd tegen de bergen, (oorzaak) 1
- waardoor in het noorden van de Dominicaanse Republiek meer neerslag valt dan in het zuiden / het zuiden van de Dominicaanse Republiek in de regenschaduw ligt. (gevolg) 1

11 maximumscore 3

Uit de beschrijving moet blijken dat

- ten (noord)oosten van Saba de (Noord- en/of Zuid-)Amerikaanse plaat onder de Caribische plaat duikt, 1
- waarbij door het smelten van de onderduikende plaat magmastromen omhoog komen, 1
- en (strato)vulkanen / vulkanische eilanden ontstaan. 1

12 maximumscore 2

- dwarsdoorsnede b 1
- dwarsdoorsnede c 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 4 – De vorming van een atol

13 maximumscore 2

- Uit het antwoord moet blijken dat de Genootschapseilanden door een hotspot / hotspotvulkanisme ontstaan zijn. 1
- Mehetia 1

14 maximumscore 3

	naam van gesteente	hoofdgroep van gesteente
a	basalt	stollingsgesteente
b	(koraal of kalksteen)	sedimentgesteente

per juist antwoord 1

15 maximumscore 2

Uit de uitleg moet blijken dat

- de temperatuur op de Genootschapseilanden hoog is **en** dat op de Genootschapseilanden veel neerslag valt, (oorzaak) 1
- waardoor gesteenten vooral door chemische verwerking worden afgebroken. (gevolg) 1

Opmerking

De eerste deelscore alleen toekennen als beide klimaatkenmerken juist zijn.

16 maximumscore 2

Juiste oorzaken zijn:

- Het zeewater voor de westkust van Afrika en voor de westkust van Zuid-Amerika is te koud. / Voor de westkust van Afrika en voor de westkust van Zuid-Amerika liggen koude zeestromen.
- De zee voor de westkust van Afrika en voor de westkust van Zuid-Amerika is te diep.

per juiste oorzaak 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Brazilië

Opgave 5 – De Pantanal

17 maximumscore 2

Uit de uitleg moet blijken dat

- het deel van Brazilië waar de Pantanal is ontstaan een door bergen omgeven (of relatief laaggelegen) vlak gebied is, (oorzaak) 1
- waardoor het water (in dat vlakke gebied / de Pantanal) blijft staan / niet makkelijk doorstroomt. (gevolg) 1

Opmerking

De eerste deelscore alleen toekennen als beide elementen (door bergen omgeven én vlak) worden genoemd.

18 maximumscore 2

- c / juni - augustus 1
- Uit het antwoord moet blijken dat de Pantanal in die periode onder invloed staat van een hogedrukgebied / het lagedrukgebied (de ITCZ) naar het noorden verschoven is. 1

19 maximumscore 1

land grabbing / landroof

20 maximumscore 2

Een juiste uitleg is:

- De oorspronkelijke (natuurlijke) vegetatie wordt vervangen door één bepaald gewas / een monocultuur, (oorzaak) 1
- waardoor het leefgebied van allerlei soorten planten en dieren kleiner wordt / de biodiversiteit afneemt. (gevolg) 1

21 maximumscore 2

Een juiste uitleg voor een toenemende kans op overstromingen is:

- De plantages rondom de Pantanal houden (in de natte periode) minder goed water vast (dan de oorspronkelijke begroeiing), (oorzaak) 1
- waardoor water sneller / in één keer afstroomt naar de Pantanal (en de kans op overstromingen in de Pantanal toeneemt). (gevolg) 1

of

Een juiste uitleg voor een toenemende kans op bosbranden is:

- Op de plantages rondom de Pantanal wordt (voor irrigatiedoeleinden) water vastgehouden / veel water gebruikt, (oorzaak) 1
- waardoor minder water afstroomt naar de Pantanal / de Pantanal droger wordt (en de kans op bosbranden in de Pantanal toeneemt). (gevolg) 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 6 – Bevolkingsgroei en verstedelijking in Brazilië

22 maximumscore 2

- uitspraak 1: juist
uitspraak 2: juist
uitspraak 3: onjuist

indien drie juiste antwoorden	2
indien twee juiste antwoorden	1
indien minder dan twee juiste antwoorden	0

23 maximumscore 3

De juiste oorzaken zijn:

- In de deelstaat Roraima wonen weinig mensen (zodat zelfs een kleine absolute groei al tot een grote relatieve groei leidt). 1
- De deelstaat Roraima heeft een relatief hoog geboortecijfer. / In de deelstaat Roraima worden relatief veel kinderen geboren. 1
- De deelstaat Roraima heeft een positief migratiesaldo. / De deelstaat Roraima kent een grote toestroom van migranten / vluchtelingen (uit Venezuela). 1

24 maximumscore 3

Uit de redenering moet blijken dat migranten die naar de steden trekken

- jong / mensen in de reproductieve leeftijd zijn, 1
- minder welvarend zijn, 1
- zodat in de stad voorzieningen nodig zijn zoals goedkope woningen en/of scholen. 1

25 maximumscore 1

Uit het antwoord moet blijken dat de meeste kuststeden tegenwoordig een lagere bevolkingsgroei hebben dan de deelstaten waarin die steden liggen.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Leefomgeving

Opgave 7 – Komt de Lelylijn naar Emmeloord?

26 maximumscore 1

Uit het antwoord moet blijken dat de ouderdomsklassen in de legenda standaard voor 1900 beginnen, terwijl Emmeloord pas na 1942 ontstaan is.

27 maximumscore 2

Een juiste redenering is:

- De Noordoostpolder had (na de inpoldering) vooral een agrarische (akkerbouw) functie, 1
- zodat in de Noordoostpolder niet veel mensen kwamen wonen (die gebruik moesten maken van het openbaar vervoer). 1

28 maximumscore 2

- a 1
- b 3
- c 4
- d 2

indien vier juiste antwoorden 2
indien drie of twee juiste antwoorden 1
indien minder dan twee juiste antwoorden 0

29 maximumscore 4

Juiste antwoorden zijn:

- a: ontgroening / vergrijzing 1
- b: (economische) ongelijkheid tussen Noord-Nederland en West-Nederland / de Randstad 1
- c: De Lelylijn kan bijdragen aan economische ontwikkeling in Noord-Nederland / zorgt voor een betere verbinding tussen de Randstad en Noord-Nederland. 1
- d: Als de Lelylijn wordt doorgetrokken naar Bremen / Hamburg / Duitsland kunnen treinen het vliegverkeer (en dus de uitstoot van broeikasgassen) terugdringen. 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 8 – Waterveiligheid in Nederland

30 maximumscore 3

Uit de beschrijving moet blijken dat

- de waterstand van de zee bij springtij hoger is dan bij een normale vloed 1
- en dat bij een (zware) noordwesterstorm zeewater voor de kust van Nederland opgestuwd wordt, 1
- waardoor rivieren hun water niet goed kwijt kunnen op zee (en dat is juist bij een piekafvoer noodzakelijk). 1

31 maximumscore 1

Uit het antwoord moet blijken dat de dijk bij Nieuwerkerk aan den IJssel een groot laaggelegen (dijkkring)gebied beschermde (waarin ook toen al veel mensen woonden).

32 maximumscore 2

- Uit het antwoord moet blijken dat in 1995 sprake was van (bijna-) overstromingen in het rivierengebied / de dijken in het rivierengebied op doorbreken stonden / een grootschalige evacuatie in het rivierengebied noodzakelijk was. 1
- Uit het antwoord moet blijken dat mensen zich bewuster werden van de overstromingsrisico's in het rivierengebied (en niet alleen in het kustgebied) / na 1995 het overheidsprogramma Ruimte voor de Rivier gestart werd. 1

33 maximumscore 2

Uit de uitleg moet blijken dat

- als in de bovenloop van een rivier een overstroming plaatsvindt water aan de rivier wordt onttrokken, (oorzaak) 1
- waardoor in de benedenloop de piekafvoer / het debiet lager wordt (en de kans op een overstroming in de benedenloop dus lager wordt). (gevolg) 1

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per examinator in de applicatie Wolf. Cito gebruikt deze gegevens voor de analyse van de examens. Om de gegevens voor dit doel met Cito uit te wisselen dient u ze uiterlijk op 30 mei te accorderen.

Ook na 30 mei kunt u nog tot en met 12 juni gegevens voor Cito accorderen. Deze gegevens worden niet meer meegenomen in de hierboven genoemde analyses, maar worden wel meegenomen bij het genereren van de groepsrapportage.

Na accordering voor Cito kunt u in Wolf de gegevens nog wijzigen om ze vervolgens vrij te geven voor het overleg met de externe corrector. Deze optie is relevant als u Wolf ook gebruikt voor uitwisseling van de gegevens met de externe corrector.

tweede tijdvak

Ook in het tweede tijdvak wordt de normering mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Wissel te zijner tijd ook voor al uw tweede-tijdvak-kandidaten de scores uit met Cito via Wolf. Dit geldt **niet** voor de aangewezen vakken.

6 Bronvermeldingen

- bron 1 Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, 2023
africa924 / Shutterstock.com, MikhailPopov / Shutterstock.com,
3djewelry / Shutterstock.com, New Africa / Shutterstock.com,
Juanamari Gonzalez / Shutterstock.com, Alvarfuentes / Shutterstock.com,
Ikechi Ugwoje / Shutterstock.com, Marianoblanco / Shutterstock.com
- bron 2 Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, met data van www.globalshea.com, 2023
- bron 3 Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, met data van Google Earth
www.bgr.com, 2023
- bron 4 Alcarta 2e editie kaartblad 256
- bron 5 Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, met data van www.en.climate-data.org, 2022
- bron 6 Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, 2023
- bron 7 Grote Bosatlas 56e editie kaartblad 198A
- bron 8 Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, met data van www.pubs.usgs, 2023
- bron 9 Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, 2023
Bora Bora: bora-bora-vue-avion.jpg (1000×665) (tahitiheritage.pf)
Tupai: Most beautiful heart shaped islands in the world - Coco Travels (cocobutterblog.co.uk)
Tahiti: d7e758462490b81eed7356d9d08dd66ccfd1cf2.jpeg (659×426)
(d37wt07f7gwihi.cloudfront.net)
Mehetia: <https://www.tahitiheritage.pf/ile-meetia-mehetia/>
- bron 10 Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, met data van www.britannica.com, 2023
- bron 11 Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, met data van www.researchgate.net, 2023
- bron 12 Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, met data van www.greenpeace.org.uk
en Grote Bosatlas 56e, 2021
- bron 13 Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, met data van www.passeidireto.com, 2023
- bron 14 Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, met data van www.citypopulation.de, 2023
- bron 15 Grote Bosatlas 56e, 2021
- bron 16 Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, met data van www.kaart.edugis.nl, 2023
- bron 17 Google Earth, 2023
- bron 18 Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, met data van www.waldnet.nl, 2023
- bron 19 Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, met data van www.nl.wikisage.org, 2023
- bron 20 Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, met data van www.nietbangvoorwater.info, 2023

